

Obsah

Několik vět ke druhému vydání	11
Cíl, pojetí a adresáti této knihy	13
ČÁST PRVNÍ – Člověk a sociální souvislosti jeho života	15
Vstup do části první: Čím se sociální psychologie zabývá, jaké problémy řeší	16
1. Člověk jako sociálně situovaná osobnost	17
1.1 Osobnost jako strukturovaná a přitom celistvá, integrovaná individualita	18
1.1.1 K analyticko-strukturujícímu pohledu na osobnost	18
1.1.2 K integrujícímu pohledu na osobnost	20
1.2 K sociálněpsychologickému pohledu na osobnost dětí/dospívajících	21
1.3 Závěrem první kapitoly: Proč je uplatňování zřetele k sociálně situované osobnosti důležité	24
2. Skladba sociálních souvislostí života člověka	25
2.1 Druzi lidé – situovanost osobnosti v mezilidských vztazích	26
2.1.1 Osobnost v interpersonálních vztazích Já a Ty	27
2.1.2 Osobnost v sociální skupině – my	31
2.1.3 Davy a masová hnutí	38
2.2 Společenské, hospodářské a politické poměry	41
2.3 Kultura	44
2.4 Působení médií	50
3. Jak sociální souvislosti života působí	55
3.1 Sociální realita a její psychická transformace	55
3.2 Vědomí a nevědomí	57
3.3 Člověk jako objekt či subjekt	58
3.4 Kontextovost působení sociálních činitelů	60
4. Šíře ovlivnění osobnosti působením sociálních souvislostí života	63

4.1	Vliv sociálních souvislostí života na výkon	63
4.2	Tělo a tvarování těla	68
4.3	Nemoc, zdraví, kondice	73
4.4	Pohlaví a gender	79
4.5	Jáská dimenze osobnosti	84
4.5.1	Sebepojetí	84
4.5.2	Pravé já a jeho aktualizace	90
	Shrnutí hlavních poznatků I. části	97
	Vybrané prameny, vhodné k doplňujícímu, rozšiřujícímu a prohlubujícímu studiu	101
	ČÁST DRUHÁ – Socializace osobnosti	103
	Vstup do části druhé: Jak rozumět pojmu socializace osobnosti	104
	1. Tři úrovně socializační transformace osobnosti	109
1.1	Socializace jako antropogeneze	109
1.2	Socializace jako utváření modální osoby	112
1.3	Socializace jako individuální biografie	114
1.3.1	Poznámka k vlivům vulnerability a resilience	114
1.3.2	Poznámka k vlivům zlomových životních událostí	117
1.3.3	Poznámka k vlivu populačních kohort	118
	2. Druhy socializace	121
	3. Podvojný cíl socializace osobnosti	125
	4. Součinnost socializujících prostředí	129
4.1	Mikroprostředí	131
4.2	Mezoprostředí	131
4.3	Exoprostředí	134
4.4	Makroprostředí	135
	5. Psychické socializační procesy	137
5.1	Raná symbiotická vazba	138
5.1.1	Připoutání a jeho vzorce	140
5.1.2	Překonávání symbiotického vztahu/připoutání – procesy separace a individuace	143

5.2 Zrod a vývoj asertivního já – socializační procesy identifikace a interiorizace	145
5.2.1 Sociální zrcadlo a identifikace	146
5.2.2 Interiorizace/zvnitřňování	149
5.2.3 Hry na sociální role jako projev jáské asertivity	150
5.3 Učení zpevnováním	151
5.3.1 Učení emocionálně vegetativní	152
5.3.2 Učení instrumentální či operantní	155
5.4 Kognitivně sociální učení	161
5.5 Socializační autoregulace	167
6. Dysfunkčnost a funkčnost socializačního procesu	171
6.1 Dysfunkční socializace a vznik deviací	172
6.1.1 Deviace na základě rané deprivace	174
6.1.2 Deviace na základě traumatických zážitků a životních krizí	177
6.1.3 Deviace na základě anomie	179
6.1.4 Deviace na základě osvojené subkultury	182
6.1.5 Deviace na základě stigmatizace	186
6.2 Funkční socializace jako personalizace	188
Shrnutí hlavních poznatků II. části	191
Vybrané prameny, vhodné k doplňujícímu, rozšiřujícímu a prohlubujícímu studiu	195
ČÁST TŘETÍ – Sociální psychologie rodiny	197
Vstup do části třetí: Rodina jako činitel primární socializace – porozumění rodině je součástí pedagogických kompetencí	198
1. Současná rodina – její pojetí a aktuální problémy	201
1.1 Pět znaků současné rodiny	202
1.2 Proměny současné rodiny	205
1.2.1 Rodičovství jako předmět reflexe, pochyb a rozhodování	209
1.2.2 Mateřství a otcovství dnes – česká situace v zrcadle výzkumů	214
2. Funkce rodiny vzhledem k dítěti a jejich selhávání	219
2.1 Deset základních funkcí rodiny	219

2.2	Kategorizace rodin z hlediska jejich funkčnosti	222
2.3	Charakteristiky nejčastějších typů problémově zatížených rodin	224
2.3.1	Nezralá rodina	224
2.3.2	Přetížená rodina	226
2.3.3	Ambiciózní rodina	228
2.3.4	Perfekcionistická rodina	228
2.3.5	Autoritářská rodina	229
2.3.6	Rozmazlující (protektionistická) rodina	231
2.3.7	Rodina nadměrně liberální a improvizující	232
2.3.8	Odkládající rodina	233
2.3.9	Disociovaná rodina	233
2.4	Rozvíjení pozitivního výchovného/socializačního stylu	237
3.	Čím rodina ovlivňuje socializační vývoj a vzdělávací úspěšnost dítěte/dospívajícího	241
3.1	Socioekonomický status rodiny	241
3.2	Výchovný styl v rodině	243
3.3	Vliv struktury rodiny	245
3.3.1	Neúplná rodina	245
3.3.2	Sourozenectví	248
	Shrnutí hlavních poznatků III. části	255
	Vybrané prameny vhodné k doplňujícímu, rozšiřujícímu a prohlubujícímu studiu	257
	ČÁST ČTVRTÁ – Sociální psychologie školy, výuky a jejich aktérů	259
	Vstup do části čtvrté: Škola vzdělávací úspěšnosti a osobnostního rozvoje – sociálněpsychologické inspirace	260
1.	Škola ve společenském kontextu	263
1.1	Typologický pohled na současnou společnost – důsledky pro školu a edukaci	263
1.1.1	Společnost globalizovaná	264
1.1.2	Společnost postmoderní	265
1.1.3	Společnost vědění	266
1.1.4	Společnost krize a východisek z ní	269
1.2	K pojetí školy	272

1.3	Změna školy – téma školských reforem	275
1.3.1	Činitelé působící na změnu školy	277
1.3.2	K typologii školských reforem	279
1.3.3	Naléhavé úkoly reformy české školy: problémy, které je třeba řešit	283
2.	Výuka jako řízená socializace	293
2.1	Učivo: první činitel řízené výukové socializace	294
2.1.1	Znaky učiva zabezpečující jeho socializační funkci	295
2.1.2	Podoby učiva – fáze jeho socializační aktualizace	297
2.1.3	Prvky socializačně komplexní kvality učiva	299
2.2	Výukové cíle: druhý činitel řízené/výukové socializace	302
2.2.1	Způsoby práce s cíli	303
2.2.2	Druhy cílů	305
2.2.3	Socializačně aktivační důraz v práci s cíli	308
2.3	Metodické strategie: třetí činitel řízené/výukové socializace	309
2.3.1	Od výuky transmisivní k výuce jako komplexní edukační péči (KEP)	310
2.3.2	Pohyb od výuky diskriminačně selektující k výuce integrující/inkluzivní	311
2.3.3	Od výuky autoritářské k výuce tvůrčí spoluúčasti	314
2.3.4	Pohyb od výuky uzavřené k výuce otevřené	315
2.4	Hodnocení jako čtvrtý činitel řízené/výukové socializace	317
2.4.1	Úskalí a pochybení při hodnocení žáků	317
2.4.2	Zásady funkčního hodnocení	319
2.4.3	Strategické uplatňování zřetele ke třem normám hodnocení	321
3.	Sociálněpsychologický pohled na výukovou komunikaci	323
3.1	Aktéři výukové komunikace	323
3.1.1	Učitel – vůdčí aktér osobnostně rozvíjející výuky	324
3.1.2	Žák/student – spoluaktér osobnostně rozvíjející výuky	328
3.1.3	Součinnost aktérů ve výukové komunikaci	333
3.2	Činitel ovlivňující funkčnost výukové komunikace	335
3.2.1	Percepčně postojové orientace učitele	336
3.2.2	Interpretačně postojové orientace učitele	342
3.2.3	Posilování charakteristik žákovy osobnosti napomáhajících jeho školní úspěšnosti	352
3.2.4	Ovlivňování klimatu školní třídy	359

3.2.5 Reprodukční tendence v učitelově komunikaci s žáky	368
3.2.6 Odolnost učitele vůči zátěžím/stresu	371
Shrnutí hlavních poznatků IV. části knihy	375
Vybrané prameny, vhodné k doplňujícímu, rozšiřujícímu a prohlubujícímu studiu	379
Literatura	381
Jmenný rejstřík	391
Věcný rejstřík	397